

Krónika

Politikai és irodalmi hetilap.

Felelős szerkesztő: Vermes Ernő.

Szerkesztőség

Tisza Lajos-körút 58.

Megjelenik minden szerdán.

Kiadóhivatal

Tisza Lajos-körút 58

Szeged, 1919. október 1.

Ára 2 kor.

I. évfolyam, 1. szám.

Forradalom és jogrend.

A magyar alkotmányt felborította és megszüntette az 1918. évi október 30-iki forradalom; a magyar állam jogrendjét megbuktatta 1919. március 21., ez a sötét és gyűlölséges dátum, amely jöt nem hozott senkinek és rosszat kényszerített mindenkire.

Új alkotmányt nem tudott adni az egyik, új jogrendet megvalósítani a másik. A csónka nemzetest, egyéneivel és osztályjaival, fájdalmasan vergődik e mélylő kettős örvényben s rettenetes gazdasági s még szörnyűbb erkölcsi válságunk oka nem kevésbé rejlik e pusztító belső káoszban, mint a teljességgel megoldatlan és általános elvérést okozó külpolitikai vonatkozásokban.

Most a harmadik forradalom keserves napjait éljük. A törvények, rendeletek s mindennemű egyéb politikai akaratnyilvánítások tisztelete, általános elismertsége, kötelező ereje napról-napra fogyatkozott tavaly október óta, ma pedig olyan mélyre szállott alá, hogy hatályukkal nyíltan száll szembe az érdekelték vagy másmeggyőződésűek tábora, — általánosságban is, esetről-esetre is.

Ugy látszik ebből, hogy e sorvasztó bajunk gyökere nem a forradalomban van, hanem a forradalom állandósulásában, mert amíg a forradalom eddig a társadalmi és politikai fejlődésnek általános törvénye gyanánt mutatkozott, a forradalom állandósulása mindig patológikus jelenség volt. Nem kétséges, hogy az események hatalmasabbak az egyéneknél s hogy a forradalmat

nem egyes emberek, hanem tömegek akarata robbantja ki. De ha a forradalmak kitörésében kevés szerepe van is az egyes ember elhatározásának, tetteinek, — a forradalmi állapot állandósulásáért már sok felelősséggel tartoznak azok, akiket a történelmi történések orkánja a tévelygő kormányrud birtokába juttatott.

A tömegek akarata rombolni tud, de a tömegek vágyában felismerhető építő munkát már csak az egyesek kellő koncepcióju akarata és képessége tudja megvalósítani.

Károlyi Mihályt és politikai barátjait ma nem eszméikért és „forradalom-csinálásukért” gyűlöli a gyászoló magyarság, mert ezekkel az eszmékkel, úgy is mint történelmi szükségszerűségekkel, a nemzet többsége évtizedek óta egyetértett. De gyűlöli őket azért, mert nem voltak képesek a forradalom táltosát a nemzeti birtokállomány nehéz szekere elé fogni, mert nem tudták a forradalmi erőket a földrajzi és politikai korlátok közé stabilizálni.

Mutatis mutandis: ugyanez a legfőbb vád a márciusi forradalom kirobbantói ellen, mert kétségtelen, hogyha az ő végtelen és katasztrófás irányzatuk nem vezetett volna ellenállhatatlan erővel a még teljesebb anarkia felé, hanem idejében alkotmányt és jogi rendet tudott volna biztosítani (ami ugyan előre ki volt zárva), újabb forradalom lehetősége csak nagyon csekély mértékben lett volna eredménnyel kecsegtető.

A harmadik forradalom a reakció forradalma. Hazafiui és nemzeti fájdalommal látjuk, hogy a reakció ezuttal is teljesen az

akció arányában leng ki s hogy ez a visszahatás nem kevésbé vak és utopisztikus, mint amilyen az előző lázas progresszió volt. Közel két hónapja gyakorolják már a hatalmat annak új birtokosai, de még nem tudtak tenni semmit az alkotmányválság és jogrendi krízis enyhítésére. Nem tudjuk még, hogy az ő politikai vezetésük 1918. október előttre, vagy még messzebbi múltba vezet-e bennünket, de látjuk, hogy politikai akarataik nem veti meg a lábát valamely szilárd ponton, sem a politikai fejlődés idejét, sem annak irányzatát tekintve.

Mint előzőik a forradalomban, ők is rendeletekkel küszöbölnek ki törvényeket és rendeleti jogalkotásukban sincs meg a politikai akarat folytonossága, egyvonalúsága. A jelszavak, amelyekkel célkitűzéseiket inkább elhomályosítják, mintsem megjelölik, sokkal inkább középkoriak, semhogy a politikai konzervativizmus gondolatával volna felmérhetőek. Pedig a forradalmak láncolatából csak valamely olyan egészséges konzervativizmus vezérelhetné ki az országot, amely egy nyíltan vallott és biztos ponton szilárdan megáll, hogy a szerves fejlődést onnan kiindulva vezesse tovább s amely mindenekelőtt megmondja, hogy mik azok a nemzeti javak, anyagiakban és erkölcsiekben, amelyeket megóvni, konzerválni kíván? Negatívumok pilléreire politikai épületet emelni nem lehet. A végsőkig kiélesített és katasztrófába vezetett osztályharcot a társadalmi rétegek másirányu s talán még mélyebb elárkolásával kiküszöbölni képtelenség. Amikor a modern nacionalizmus és a modern szocializmus hullámhegyei tornyosulnak az egész világon mindenütt, a maradék Magyarországot bele-süllyeszteni az iránytalan reakció hullám-völgyeibe minden, csak nem providenciális politika.

Magyarországon pedig most ez történik: a hatalmas nemzetek és államok versenytársaságában Magyarországot olyan elvek alapján késztetik élni, amelyek már sehol a világon el nem fogadottak. Új alkotmányt az új politikusok sem adnak, de nem adják

vissza a régit sem; új jogrendet alkotni ők sem tudnak, de nem állítják vissza a régit sem. Közben egyre dagadnak a nemzeti életküzdelem nehézségei és elmosni készülnek azokat a potemkin-gátákat, amelyeket a mesterségesen növesztett szenvedélyek elébe szinpadai hatással emelnek csupán.

Bármily komor kép is: már mutatkoznak az új forradalom körvonalai. Ha a mostani kormányosok hamar szót nem értenek a tömegekkel, ha nem a tömegek által inspirált, hanem általuk a tömegekbe vetíteni igyekezett politikát folytatnak tovább is, még lejjebb szakadunk a lejtőn.

Pátos Endre.

Virrasztás.

Egy régi térkép fölé hajlok ma:
Ez Adria, ez a Kárpátok orma.

Ez a Tisza, a magyarok folyója
És ez itten a szép alföldi róna...

Egy régi könyvben lassan lapozok ma
S eltévedek a távol századokba.

És verseket idézek hunyt szemekkel,
Arany, Petőfi, zengő, messze tenger.

Rodostó, Döbling, Majtény és Világos,
Minden sötét lesz és a vége gyászos.

Szenünk kiálszik és kihúny reményünk
És oly halálos bánat az, hogy élünk.

Magyar vagy-e? így kérdezik ma tőlem.
Csitt! Lassan lépjetelek a temetőmben!

Juhász Gyula.

A gyomor filozófiája: a nyomor filozófiája.
A jóllakottak nem filozofálnak, hanem emésztenek.

*

Az élet komisz és szép.

Kóbor Tamás.

Az önálló Szeged-köztársaság terve.

— A szegedi Nemzeti Tanács titkaiból. —

A szegedi kommunista mozgalmakban, — okkal, vagy ok nélkül, az más lapra tartozik, — sokan vezető szerepet tulajdonítottak *Hollós József dr.*-nak, aki tudvalevőleg a francia megszállás után Budapestre költözött és mint orvos vállalt szerepet a Tanácsköztársaság vezetésében. Fontos feladata lett volna a népbetegségek leküzdésére irányuló akció megszervezése, de úgy tudjuk, nem igen volt módjában egyebet tenni, mint orvosok számára néhány előadást tartani a Liget-szanzatóriumban. S ezen kívül természetesen orvosi hivatását is végezte, mint neves tudóvész-speciálista, a Tanácsköztársaság politikájában azonban aktív részt nem vett. Ezt mutatja az is, hogy amikor mindenkit letartóztattak Budapesten, akire csak az árnyéka vetődött is a szovjettel való közösség gyanújának, *Hollós*-nak egy hajszála se görbült, szabadon jár-kelet a fővárosban, semmilyen üldözöttségben része nem volt.

Nagyon valószínű, hogy ha *Hollós dr.*-t itthon éri az ellenforradalom, elsősorban őt vonja felelősségre a polgári társadalom, amelynek szemében évek óta gyanús volt a szociális eszmékkel telített és merész ideáit mindég bátran valló és hirdető orvos. Az őszi forradalomban, mint a radikális párt elnöke, vitt vezető szerepet, a tavasz azonban kilépett a pártból és belépett — annyi más polgáremberrel együtt — a szociáldemokrata pártba, amelynek különben már Szegedre költöztek tagja volt. A szegedi papír-proletárdiktatúrával fentartás nélkül egyetértett s bár elveit a gyakorlatba akkor se vihette volna át, ha akarta volna, a polgárság mégis őt gyűlölte meg elsősorban, mint a kommunizmus legagilisabb exponensét.

Annál nagyobb meglepetéssel fog értesülni róla, hogy *Hollós József dr.* decemberben erős antikommunista akciót akart kezdeményezni a Nemzeti Tanács kebelében s nem rajta múlt, hogy nem lett semmi a dologból, amely pedig talán elejét vette volna a későbbi nemzeti tragédiának.

*

Érdeemesnek tartottuk exhumálni ezt a soha nyilvánosságra nem került ügyet és szeretnénk

volna megírni a dolog hiteles és okiratokkal bizonyítható történetét. Miután *Becsey Károly dr.*-tól, az októberi forradalmat előkészítő helyi Nemzeti Tanács elnökétől úgy értesültünk, hogy a Nemzeti Tanács összes iratait a városi muzeumban helyezték el, megkértük *Móra Ferenc* muzeumigazgatót, hogy az aktákat betekintés végett bocsássa rendelkezésünkre. A muzeumigazgató udvariasan, de határozott formában megtagadta az akták kiadását, azzal az indokolással, hogy azok publikálásának még nincs itt az ideje.

— Hiszen még a gyászév sem telt le, — mondta mosolygva, — ha az egész októberi forradalom a múlté is már.

— Van a néhai Nemzeti Tanácsnak valami titkolnivalója? — kérdeztük a Nemzeti Tanács egykori alelnökét és forradalmi kiáltványainak íróját.

— A Nemzeti Tanácsnak nincs, nem is volt s én a magam részéről mindig elleneztem a zárt üléseket. Amde nem tudom, a Nemzeti Tanács egyik-másik tagját nem érintené-e kellemetlenül, ha annak idején bizalmas körben tett, személyi vonatkozásoktól se mindig ment nyilatkozataik most nyilvánosságra kerülnének. Ne tessék félreérteni, nem célzok titkokra, de ma annyira kiforgatják az emberek egymás régi nyilatkozatait, hogy mit tudom én, ki ellen milyen vádat kovácsolnának abból, amit félévvel ezelőtt jóhiszeműleg mondott? Olyan fájdalmas ugyanis az egész közélet, annyi fölösleges szenvedést okoznak egymásnak az emberek, — minek azokat még tétetni? Én nem leszek részese annak, hogy bárkinek is kelletlen érzést okozzon a nyilvánosság azok közül, akikkel együtt ültem a jó öreg Nemzeti Tanácsban.

Megmondtuk, hogy *Hollós* antikommunista indítványát akarjuk kikeresni s erre ezt az érdekes választ kaptuk:

— Ennek az indítványnak a szövegét már a proletárdiktatúra alatt is kérték tőlem, mert akkor a kommunisták előtt akarták lehetetlenné tenni *Hollóst* az ellenségei. Mint ahogy akkor nem adtam ki, most sem adom ki az aktákat, amelyeket

ép azért nem lajstromoztam még be a könyvtár anyagába, hogy módom legyen őket elvonni a nyilvánosság elől. Amit én műzeális anyag gyanánt kaptam a történetírás számára, azt, úgy érzem, infidelitás nélkül nem adhatom ki az élő politika prédájának.

Arra kértük az igazgatót, legalább mint a Nemzeti Tanács tagja mondja el, amit tud a dologról.

— Ha azt mondanám, hogy őszintén szólva nem igen emlékezem a dologra, akkor hazudnék, — válaszolt Móra, — de a memoárjaimat magam fogom egyszer megírni. Majd ha senkinek se fájnak már, még nekem se.

*

Ezek után természetesen még nagyobb érdeklődéssel nyomoztunk a dologban és szerencsére a Nemzeti Tanács több tagja nem vitte olyan tulzásba a diszkreációt, mint Móra. Több szem- és fültanu előadásából sikerült megkapnunk a Hollós-akció hiteles történetét a következőkben:

December 18-én délután Hollós József, aki nem sokkal azelőtt Juhász Gyulával együtt kilépett a nem elég forradalmi Nemzeti Tanácsból, de azután a lemondást a maga részéről visszavonta, azzal lépett be a Tanácssterembe, ahol néhány újságíró és több tanácsstag várta az ülés megnyitását:

— Hol van Dettre János? Egy nagyszerű indítványom szeretném vele megbeszélni.

Dettre kormánybiztos azonban már akkor nem igen járt a sokat tanácskozó, de keveset végző Nemzeti Tanácsba. S így Hollós annak a néhány embernek, aki már akkor jelen volt, mondta el, hogy milyen szenzációs indítványt fog a Nemzeti Tanács elé terjeszteni. Azt nevezetesen, hogy *a szegedi Nemzeti Tanács egy általa összehívandó népgyűlésen Szeged népe nevében mondja ki, hogy már most tiltakozik minden bolsevizmus ellen s már most kimondja, hogy amennyiben Budapesten bolsevik kormány alakulna, azt Szeged nem ismeri el, hanem ez esetben a környék bevonásával önálló köztársasággá alakul át, amely a bolsevik Magyarországgal minden összeköttetést megszakít.*

— Nincs erre semmi szükség, — mondta a jelenvolt néhány szocialista, — úgy se lesz Magyarország kommunizmus.

Ilyen véleményen volt a polgári tanácsstagok már jelenvolt része is, Móra Ferenc alelnököt kivéve, aki ironikus mosollyal mondta Hollósnak:

— Kedves Hollós, te már megint a legnagyobb ember vagy a városban a te felhők közt járó álmaiddal.

— Miért? — kérdezte sértődötten Hollós.

— Azért, mert azt hiszed, az indítványoddal megmentheted a hazát. *Fogadok veled, hogy csak én szavazok rá, de más mindenki ki fog vele nevetni már itt a Nemzeti Tanácsban is.* A kommunizmust senki se veszi komolyan, még a szocialisták is rövidlátóak s azért fog az eljönni minden borzalmával. Az ország pedig el fogja ismerni, mert szeretném én látni azt a kormányt, amit ez az ország el nem ismer...

Erről a jelenetről azoktól az újságíróktól tudunk, akik a teremben jelen voltak, nekik azonban az ülés megnyitása után távoznunk kellett. Azt már a Nemzeti Tanács több tagjától tudjuk, hogy *Hollós azután tényleg megtette az indítványát s azt kívánta, hogy a hozandó határozatot minéls zelesebb körben publikálják, hadd lássák a budapesti kommunisták, hogy a vidéken nincs talajuk.*

Három órán keresztül, este kilencig foglalkoztatta a Nemzeti Tanácsot a kommunizmus ügye s a Hollós indítványán közakarattal elverték a port. Csakugyan mindenki mosolygott az önálló Szeged köztársaság tervén, csak hogy míg a munkások, különösen Wallisch és Nemes azt erősítették, hogy az indítvány fölösleges, mert az országban, *de különösen Szegeden úgy se lesz kommunizmus,* addig a polgári elemek véleménye az volt, hogy *ha lesz kommunizmus, úgy se lehet ellene semmit se tenni.* A Nemzeti Tanács egy nem munkás tagja, aki később az ellenforradalomban vett tevékeny szerepet, azt fejtegette, hogy *a munkásság bizonyára tisztában van vele, hogy ha most nem sikerül neki a hatalmat a kezébe venni, akkor soha,* azért legfeljebb azt lehet megkísérelni, hogy az átmenet vértelen legyen.

Több informálónk élénken emlékezik arra is, hogy mikor a munkások lekicsinyelték a kommunista mozgolódást, akkor Tabódy Zsolt az asztalra ülte mondta:

— Én Oroszországban jártam és láttam, hogy keletkezik a bolsevizmus és mondhatom önöknek, hogy Magyarországot sem kerüli el. Bolsevizmus már van, már itt áll az ajtóban és csak egyet lehetne még megpróbálni ellene: *felosztatni a katonaságot*, mert én mondom önöknek, hogy a *megbomlott fegyelmű katonaság a melegágya a bolsevizmusnak*.

Hogy hozott-e a Nemzeti Tanács határozatot, vagy nem, az már nem állapítható meg biztosan. Egyesek szerint Hollós a közhangulatot látva, visszavonta az indítványt és eltávozott az ülésről, mások szerint az indítvány fölött szavazattal tértek napirendre. A lapokhoz pedig betelefonáltak, hogy ne írjanak a dologról, mert nyugtalanítanak vele a közönséget . . .

*

A Nemzeti Tanács azon tagjaitól, akik szivesek voltak bennünket informálni, megkérdeztük, mért nem támogatták az indítványt?

— Mert képtelennek látszott. Ki sejtette volna még akkor, a mik később bekövetkeztek?

Pedig ugylátszik, voltak, akik sejtették, de azok jóslata Cassandra-jóslat volt. Nem állítjuk, hogy a Hollós által indítványozott elvi deklarációval le lehetett volna csendesíteni a leszerelt katonákat, akik tényleg a kommunizmus utcsinálói voltak. De ki tudja, ha idején sikerül felrázni a közvéleményt Szeged messze visszhangzó szavával, már decemberben, nem bátorítja-e az erélyesebb ellenállásra a kormányt Kun Béla csoportjával szemben?

A háboruk nem mások, mint elvetélt forradalmak.

*

Mikor az érvek szava gyöngye, megszólalnak az ágyúk.

*

Az öngyilkosok az élet reménytelen szerelmesei.

*

Élni annyi, mint változni. Létezni annyi, mint különbözni.

*

A középkori barátok azt mondták: Memento mori! Az újkor barátja így szól: Memento vivere!

*

A csodatévő képek többnyire rossz festmények.
Goethe.

Riportok a régi Szegedről.

Zoltánka a Serház uccában,

Írta: Juhász Gyula.

Azt a kis uccát, amelyben én világra jöttem, Serház uccának hívták a nagy víz előtt. A szülőházam volt a 407. szám. De nem erről van most szó, hanem a legnagyobb magyar költő fiáról, Zoltánkáról, aki ebben a házban volt kosztos diák a nagyapámnál, az utolsó magyar gombkötő mesternél a porosz háború esztendejében. És arról van szó, hogy a szegedi kegyes atyákat ártatlanul vádolja kegyetlenséggel *Petőfi* Zoltán életrója, mikor azt mondja könyvében, hogy a piaristák, diákul szólva, kicsapták a félisten fiát a nyolcadik gimnáziumból.

Zoltánkát 1866 őszén az „István öcsémhez“ vers megszólítottja hozta *Káló* Antalék házához kosztosnak. Husz pengő forintot fizetett a csáki kasznár, ez a derék és költői hajlandóságu ember (akit méltatlanul irtak némely pesti ujságok kalandornak a multkor) Zoltánkáért a teljes ellátás fejében. Beiratta a híres kegyes iskola nyolcadik osztályába és jóra intette a szőke, nyurga, sápadt képű fiút, aki apjától a tudóvszre való hajlandóságot és a szilaj, szabad lelket örökölte. Zoltánka viharos első ifjuság után került már Szegedre. Három hónapig csöndes, komoly fiunak mutatkozott. Egy kissé büszke és tartózkodó is volt, az apai dicsőség nemessége kötelez, gondolhatta. Karácsonyra mégis szerelmes lett egy hölgybe, akit S. M. kisasszonyhoz címen megénekelt és akiről a régi Szeged riportere csak annyit tud egyelőre, hogy Emiliának hívták. (Lehet, hogy még ma is él és hervad valami régi, régi házban és költőjére gondol, aki szép volt, fiatal, korán elment és fia volt annak, aki a legszebb szerelmes verseket írta a régi Magyarországon) Egy januári napon Zoltánka szinlapot látott az utcán és ettől fogva nem volt maradása. Nagyanyámhoz rohant: „Néni szinlapot láttam, nem maradok!“ *Petőfi* István időközben egyszer meglátogatta a fiút és előre sejtve a jövőt, három hónapot előre kifizetett, mondván, ha Zoltán mindenáron menni akar, adják ki neki, mint nagy-

bátyja örökségét. Ugy is lőn, ahogy a csákói gazdasz gondolta. Zoltán egy szép napon, február elején a kis pénzzel és nagy reménnyel elhagyta a serező polgárok uccáját, elhagyta a csöndes, nyugalmas várost, a kegyes atyák öreg iskolájával, az Oroszlán-kávéházzal és bucsu nélkül, hóban, sárban, az apostolok lován Pesten termett, a szép Julia anya házában, aki akkor már a tanár ur neje volt, innen is csakhamar Debrecenbe kukkant, ahol végre az apja első mesterségébe fogott: színész lőn. Egy *Vezéri* nevű vándorszínész jött utána a nagyapám házához, az mesélte neki, hogy együtt pályázott Zoltánkával Debrecenben. Nagyon éhes volt a fiu, nagyon köhögött már akkor, szegény kis magyar Sasfiók.

Ami Petőfi Zoltán életrőjének vádját illeti, (Déri Gyula: Petőfi Zoltán 1909.) az tévedésen alapul. Zoltánkát nem csapták ki nyilvánosan, el se is távolítottak csöndesen, ő maga önkényt hagyta el az iskolát és a várost. Egy szegedi tanára él még a nagy Petőfi kis fiának: a népnevelés derék tanyai apostola, a jó öreg *Tóth Antal* kegyesrendi tanár. Egy este bekopogtam hozzá, éppen valami növényt határozott az ősz botanikus, aki a tanári kar jegyzője volt abban az évben, mikor Zoltánka a piaristákhoz járt *Tóth Antal*nak olyan memóriája van, mint csak a sokat megért öregeknek, akik a bölcs nyugalomával csöndes révből szemlélik a világ közönséges történetét. Kakukóra a falon, a nagy almáriumban herbárium szárad, a falakon Magyarország flórája virít. *Tóth Antal* elővesz egy régi, régi jegyzőkönyvet, előbb emlékezik és azután ellenőrzi, amit mond. A jegyzőkönyv mindig pontosan igazolja.

— Én magam nem tanítottam a Zoltán osztályában, de ösmertem őt. *Ernyősi* volt a direktor akkor. Szerettem volna tanítani a Petőfi Sándor fiát, történelmet, fizikát, matézist, természetrajzot tanítottam három alsóbb osztályban. *Lázár György* együtt járt Zoltánnal. Nem csapták ki Petőfi Zoltánt, ő maga ment el, vitte a vágya, színész akart lenni. Azt tudom, hogy a Serház-uccában volt koszon, talán a Szücséknél? Nem? Igaz, a Szücs a maga apjának az első apósa volt, az *Illésnek*, jó ember volt, őt is tanítottam. Sokat tanítottam én, bizony rég volt ez mind, az ember kezd már felejteni.

Tóth Antal fölnéz a képre, amely az ősz *Kalazantiust* ábrázolja, az ujkor legigazibb szentjét,

aki a szegény gyermekeket ölelte atyai szívére, aki a kegyes atyák atyja, pater parvulorum.

Meghatottan bucsuzom az öreg kegyes oskolabeli szerzetestől, aki egy régesrég diákra emlékezik, olyan gondosan és pontosan, mint a jegyzőkönyv, amelyet 1866–67. iskolaévben ő szerkesztett.

A néhai Serház-ucca régi házában, ahogy e sorokat rovom, mintha valaki halkán fölímém halolna. A legnagyobb magyar költőzseni kis sasfiókja, aki talán éppen ebben a sarokban irta szerelmes versét *S. M. (Mili)* kisasszonyhoz, akiről ma már nem tudni bizonyosan, hogy színész volt-e, vagy valamelyik tehetős dárdás polgár leánya a régi Szegeden, a nagy víz előtt, a porosz háború évében, a kiegyezés előtt álló régi Magyarországon.

A szegedi közélet és a szabadkőművesség.

Az utolsó napok közéleti jelenségei ismét ráterelték a közérdeklődést a szabadkőművességre, alkalmat adtak arra, hogy a szabadkőművességnek munkálkodását a közéleti erkölcs szabályaival mérjék meg. E soroknak az a célja, hogy a forum ítélete előtt tisztázzon egypár dolgot, derítsen fel egypár tény, amely nélkül az ítélkezés csak tömeghangulat lenne s ami eddig nem lehetett közismert annál a titokzatosságnál fogva, mely az egész szabadkőművességet körülveszi.

Akinek a szemlélődés metodikája egy kicsit legalább hozzászólt ahhoz, hogy a jelenségeken keresztül keresse a dolgok igaz értelmét, az a szabadkőművesség felett kontemplálva arra a belátásra jut, hogy ez a titokzatosság nem lepel, ami mögé arcukat és testüket rejtik a szabadkőművesek, hanem ez a titokzatosság az éltetője a szabadkőművészeknek. A titok, mint társadalmi jelenség, mint presztizsforrás, bár *Georg Simmel*, a berlini egyetem világhírű professzora könyvet is irt róla, még mindig nem áll a tudományos méltatás előtt olyan elismerésben, mint amilyent társadalmi jelentősége alapján megérdemelhetne. Aki azonban tisztában van azzal, hogy a titok tudása milyen élesen választja el egymástól a beavatottakat s a kizártakat, hogy a titok beavatottságának élesen meghatározott köre mennyire koncentrááló hatású és mennyire a kiszámíthatatlannak, föl nem foghatóknak, végére nem juthatóknak ingerlő és nyugtalanító érzésébe göngyölít be azokat, akik e tudás részesei,

— az világosan látja azt is, hogy a szabadkőművességnek nem formája, de lényege, nem takarója, de materiája a titokzatosság.

Lebbentsük meg egy kicsit ezt a függönyt — legalább kívülről; — e sorok írójának sohasem állt módjában, hogy belülről is széttekintsen.

Szegeden, — ezt nagyon kevesen tudják, — három szabadkőműves páholy van. A legrégebb az *Árpád* páholy, negyven évet meghaladó multtal. Ez a páholy még ma is a legnagyobb, sok küzködés, vergődés után — *Rósa Izsó*, *Szivessy László*, *Landesberg Mór* voltak vezetői — a páholy végre anyagilag megerősödött, saját házába költözött s ott folytatta a közélettől való távolmaradásnak s a jótékonykodásnak vegetációját. Vagy tíz évvel később kivált egy kisebb csoport s megalakította a *Szeged* páholyt. Nyugtalan gondolatokat s a progresszív fejlődést írta zászlájára ez a kivált csoport, de bizony frigiditásukban mégis csak a ki nem elégitett egyéni érvényesülést vitte magával. A Szeged páholyának első főmestere *Kőhegyi Lajos dr.* volt, de a páholytagok hamar belátták, hogy ez így nem lesz jó s már az első alkalommal *Csányi Sándort* választották meg főmesternek, akit azután *Szigyártó Albert* követett. A harmadik páholyt *Kormányos Benő dr.* alapította, ez a páholy az *Árpád* és Szeged páholyának nem testvérpáholya, mert külföldi nagypáholy főhatósága alatt áll. A magukat igazi szabadkőműveseknek vallók ezt a páholyt zugpáholyának nevezték. E páholy főmestere éveken keresztül *Sirsich György dr.* közjegyző volt. A háború óta ez a páholy nem fejtett ki működést; erről a páholyról több szót nem is ejtünk.

A Szeged páholy megalakulása után a két páholy között be nem vallott versengés indult meg. A vetélkedés elsősorban új tagok akvirálásában jelentkezett. Az *Árpád* páholyának ekkor már *Pálfy József dr.* állt az élén; bent a páholyban főmester, kint a „profán“-nak nevezett világban polgármesterjelölt. Ez a kétoldalúság azután az új tagok megválasztásánál is döntő sullyal birt. A főmester befolyása és vezetése alatt álló páholy előszeretettel vette fel a törvényhatósági bizottság tagjait, provideálván a jövőre, s a törvényhatósági bizottsági tagság a fölvétel egyébként hiányzó kellékeit nagyszerűen pótolta. A fölvételeknél ennek a szempontnak érvényesülése természetesen a páholy értelmi és erkölcsi nivójának emelésére nem volt alkalmas. Később, amikor a közgyűlési tagokból kifogytak, a közéleti befolyás is súlyosan esett a fölvétel kérdésénél mérlegelésbe. A Szeged páholyánál ez a szempont nem volt irányadó s ez a páholy egypár kiváló képességű taghoz jutott, mint amilyen volt *Szöri József* a festő, azután *Móra Ferenc*, *Domokos László*, *Gerő Géza dr.* makói ügyvéd.

Ilyen nekikészülődés után a szegedi szabadkőművesség két irányban fejtett ki közéleti működést. Az egyik az volt, hogy a páholytagokat igyekezett közéleti pozícióhoz juttatni. Így lett *Pálfy József* árvaszéki elnök, *Tóth Mihály dr.* és *Fodor Jenő* tanácsnokok, *Dette János* tiszti ügyész, *Bárkányi Zoltán* árvaszéki ülnök, *Scossa Dezső* DMKE. elnök, *Almássy Endre* szinigazgató stb. stb. Az ilyen irányú támogatást a szabadkőművesség különös bűnétől tudják be. Az elfogulatlan szemlélődés azonban e vádnak nem ad igazat. A szabadkőművesek annyira támogatják egymást, amennyire minden más testület tagjai. Ahogy a kereskedelmi kamara megmozdul, ha egy kereskedő érdekéről van szó, ahogy az iparosság összetart, ha egy iparos fiának előremenetelét kell biztosítani, ahogy minden asztaltársaság összefog, ha egy tagján segíthet, éppúgy segítenek a páholyok is tagjaikon. A vád így általánosságban nem helytálló, a konkrét eseteket külön kell vizsgálni s a páholyok e működését csak akkor lehet, de akkor kell is megítélni, ha például jelöltjének támogatása érdemesebb jelölt előrehaladását akadályozza.

A szabadkőművesség másik irányu közéleti működése abban állott, hogy a páholyokban bent letárgyalt s helyesnek talált javaslatokat igyekeztek megvalósítani. Ez az igyekvés azonban platonikus volt mindig, egy-egy elvi jelentőségű határozat hozatalában kimerült. Így páholyakció eredménye volt a szegedi kórház fölépítésének többszöri elhatározása, a törvényhatóság fölirata az általános választójog megvalósítása érdekében, a szegedi közéletmezési hivatal felállításának sürgetése stb. Ezeknek az akcióknak, melyeknek ugyanis csak doktrinális jelentősége volt, az eredményességét azután tökéletesen kilátástalanná tette maguknak a szabadkőműveseknek állásfoglalása. *A szabadkőműveseket ugyanaz a taktikai rövidlátás jellemzi, mint a zsidókat. Egy a törekvésükkel szembekezdülő áramlattal szemben, akár gazdasági, akár társadalmi és főként akár politikai ez az áramlat, a szabadkőművesek és a zsidók nem az intranzigens és megalkuvás nélküli ellenzéki álláspontot foglalják el, hanem igyekeznek gutgesinntek lenni.* A szabadkőművesség például küzdött az általános választójogért, e küzdelemben a szegedi páholyok is kivették a részüket s amikor éppen az általános választójog miatt *Tisza István* megbukott, *Bokor Adolf* az *Árpád* páholy akkori főmestere aláírja a közgyűléssel *Tisza Istvánnak* bizalmat szavaztató indítványt. *Pálfy József* tíz éven keresztül mint a liberalizmus helyi képviselője szerepelt s a háború végvonaglásában mégis a legreakcióssabb programmal lép fel képviselőnek, *Pap Róbert dr.*, az *Árpád* páholy mostani főmestere, *Szigyártó Alberttel*, a Szeged páholy főmesterével résztvevett abban az antibolsevista komitében, aminek mű-

ködéséből az utolsó hetek jól ismert jelenségei sarjadtak ki. S a főmesterek állásfoglalása irányította mindig a páholyokat.

* *

— Mikor e kísérletem megírásával e pontig elértem, fölkerestem a szegedi szabadkőművesség egy tisztelt alakját a következő kéréssel: Uram, én kérdezősködéssel, utána járással, megfigyeléssel adatokat gyűjtöttem össze, melyeket azonban nem szeretnék nyilvánosságra hozni, ha a közzététel akármilyen közérdeket, akár a szabadkőművességét is sérteném. Megengedhető-e ennek a cikknek közzététele? A válasz az volt: „Admittitur, nihil obstat.” — De ha már itt vagyok — folytatta a cikkíró — mégis ráterelem a beszélgetést arra az eseményre, amelyik ezt az egész írást aktuálissá tette: Pálffy József levelére és megkérdem, mi ebben a kérdésben a szabadkőműves közvélemény?

A megkérdezett elmosolyodott:

— Ha nem írja meg, elmondom, de ha elmondom, meg fogja írni. Tehát figyeljen. Pálffy József azt mondja, hogy a polgármesteri választásnál a szabadkőművessége buktatta meg. A szabadkőművesek meg azt mondják, polgármesterjelölt se lett volna nélkülük. A világegyetem nagy építőmestere majd eldönti ezt a vitát. A közgyűlésnek volt 80 szabadkőműves tagja, a nyolcvan közül 79 szavazat biztos volt, az Ujlaki Antalé bizonytalan. Lehet, hogy 20—25 bizottsági tag a szabadkőműves mivolta miatt nem szavazott rá, de a 79 közül 60 azért szavazott rá, mert szabadkőműves volt. Ugyanilyen a képviselőválasztás körül is a Pálffy József igazsága. Nagyon komoly statisztika készült erről a választásról. Pálffyra 391 zsidó szavazott le, tehát több, mint az összes szavazóinak fele, szóval több, mint az a különbség, amivel megválasztották. Ha a szegedi zsidóság nem Pálffy József, hanem Pálffy Dánielre szavaz, akkor óriási fölényrel Pálffy Dániel lett volna képviselő. Pálffy József választási táborára: Wimmer Fülöp, Back Bernát, Holló Samu, Hoffer Jenő, Aczél Géza, Vajda Sándor, Várnay Dezső, Bokor Adolf stb., mind zsidó férfiakból állott. Persze Pálffy József most mondhatja lényeg helyett a formát, hogy őt nem a zsidóság és a szabadkőművesség (a szabadkőművesek $\frac{1}{2}$ része szavazott Pálffy Dánielre), hanem az első kerületi polgárság választotta meg. Kelemen Bélának egész más volt a véleménye, amikor azt mondta, hogy Pálffy Józsefet a hadseregszállítók választották meg.

És ha már beszélek, még valamit elmondok. Egyszer a nyilvánosságra került Pálffy Józsefnek egy páholyban tett kijelentése, amikor arról, akihez most a szabadkőművesség elleni beadványát benyújtotta, azt mondta, hogy le kell nyesni a szegedi közélet fájáról. E magas méltóságot be-

töltő ur, akiben exponáltsága mellett is sok egyenesség és objektivitás van, akkor a saját kijelentése szerint kiutasított egy szabadkőműves denunsciánst. Mit gondol, a tények analogiája mellett lehet-e várni a cselekedetek analogiáját? És hogy egy kicsit hozzásimuljak a cikke tartalmához, azt mondom: a szegedi közélet gyógyulásának első biztató jelensége az az egyértelemű ítélet, amivel ezt a Saulfy—Paulfy fordulást fogadták s ezt a fordulatot az tette olyan gyászossá, hogy vele egy időben jelent meg a tábornok-kormányzó urnak az a rendelete, amellyel a polgármesteri állás körüli híreszteléseket demontálta.

A cikket pedig adja ki nyugodtan. Szótfogadtam.

(Etelközy.)

Öreg szótárak.

Szeretlek titeket, öreg szótárak,
borongós őszi délutánokon
mikor az árnyak szállnak álmódra
és csöpp szobámra álmódások szállnak.
Rozzant szívem tibennetek remél
míg lassan szürkül künn a havas tér
és árnyfiai szállnak benn homálynak.

Homályban nőnek fel a könyvestornyok,
sejlő homályban szép az álmódás
sejlő homály szép nekem, babonás,
sejlő homályban vagyok én csak boldog.
Homályban ő szavakat olvasok,
homályban sok szép régi szó ragyog,
homályban rég zengett zenén borongok.

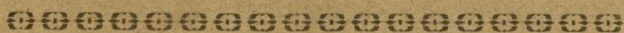
Mert élet és zene ragyog a szókbán,
habár az élet rég a sírba tünt
habár a zene rég a légbé tünt
s aki dalolta, a zenésze, hol van . . .
Mert vannak szók, amikben élet él
és vannak szók, amik zenéje mély
habár fekszenek a szótárban holtan.

Szók vannak, mikben ő virágok nyílnak
dús illatokkal holt egek alatt,
s amiket zengtek holdsugár alatt,
amiket érzek lapjain a sírnak.
És régi harcok zendülő szava
és égi arcok bővülő hava,
bölcsék izzó eszméje (örök csillag).

És rég elstutogott szerelmi jelzők
és jámbor, rég imádkozott igék
szeretet bűvös, lágy szava, mi szép,
és rég elszállott fürtös, furcsa felhők
folyók, forrás, vést zengő tengerek . . .
örök tavaszok, ősz, nyár és telek;
élettel aranyos mezők, vad erdők!

Szeretlek titeket, öreg szótárok,
ti adtok nékem színes álmokat
míg ódon illatok simogat.
Szeretlek titeket, öreg szótárok,
felétek hajlok szerelemmel én
ti vagytok nékem élet és remény,
szeretlek titeket, öreg szótárok . . .

Nagyfalusi Jenő.

Uj uri imádság.

„És elmenvén tanítsatok meg minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, Fiúnak és Szentlélek istennek nevében ekképen“:

Az én atyámnak fiai pedig így imádkozzanak:
— *Mi atyánk, ki a mennyekben vagy,* ki bibort álmodtál a fellegekre, ki harmatot mosolytál a mezőkre, őrizgetve és riogatva éjeiddel és tüzeiddel az ébredő szelideket és megbékült vadakat, imhol eljött az idők teljessége, hahogy szállj alá. Te vagy az üdvösség és Te vagy az átok; a hajnal ragyogó és muló remegése, az éjszaka mély sötétsége Tőled jó és Hozzád tér meg; Te hallgatsz a fájdalom kietlen nyomorában, Te dalolsz a pázások káprázatos mámorában, Te vagy a jajgatásokban és a vöröslőn lobogó hahotákban, Te vagy a dal és Te vagy a dörgés, a végtelen, a hatalom, az erő, a pásztorok sipja és a hegyek bömbölése, minden Te vagy, *de nem vagy a mi atyánk;*

Szenteltessék meg a Te neved, de ezután is úgy, mint eddig: a kiomló vér fölszálló gőzével, és a születendő helytartók kárhozatos szilajságával, a keresztrefeszítésekkel és máglya halálokkal, a bujdosók és proféták kinszenvedéseivel, boritalos paráznaságokkal és hollók énekével, a föld beszennyezett és megcsufolt ábrázatával és az embe-

rek hozzád alázkodó és káromkodó dicséretével szenteltessék meg a Te neved;

Jöjjön el a Te országod, amelyben nem lesznek többé a tagadók, kísértők és napimádók, csak ama lelkeszegenyek a roppant boldogságban, amelylyel megnyitattik nekik a menyország itt e földön mind az időknek végzetéig;

Légyen meg a Te akaratod, miképpen ott fönn, azonképpen itt a földön és az elmúlt és elkövetkező sáskajárásokban, háborúkban és dögvészekben, a gyászokban és örületekben, a kórokban és a születésekben, de a halálban sohasem szépülhessen meg a Te akaratod;

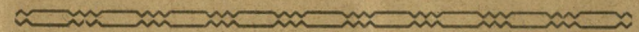
Ami mindennapi kenyerünket add meg minékünk ma, de a ribancoknak és térdeplőknek, a döglegyeknek és vámpiroknak, a trónod előtt fetrengőknek és görvélyeseknek, a boldogoknak és ordítóknak, a szemforgatóknak és igazaknak, a szolgálóknak és elhivatottnak, a sötéteknek és szőrösöknek, mannat és termékeny hegyek éltető levét juttasd ezután is Uram;

És bocsásd meg a mi vétkeinket, mint ahogy mi sohasem bocsájthatjuk meg az ellenünk véteteket és hagyd meg nekünk örökké jutalomképpen és büntetésképpen eme káromlások és imádságok szavát;

És ne vigy minket a kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól, a virrasztásoktól és a sirásoktól, az álmoktól és a vágyásoktól, a máglyagyujtástól és sikoltástól, a tűzhaláltól és az üdvözüléstől, mert tied az ország, a hatalom és a dicsőség, mert tiéd a rut és az álnok, a fekélyes és törött csigolyás, a szeplős, az elvetélt, a ragyás és az enmagát fertőző, mind, mind a tied és ime: a te oltalmad alatt állanak most és mindörökké. — Amen.

Egy magyar predikátor az Urnak 1919-ik esztendejében ekképen dicséré az ő Urát és Istenét.

Bibó Lajos.

A szerelem két epidermis érintkezése és két fantázia kicsérélése.

*

Mindennek mértéke az ember.

*

Protagoras.

A tudomány hatalom — mondja Bacon. Csuk az a baj, hogy a hatalmasoknak eddig kevés volt a tudományuk.

Krónika.

Néhány szóval köszöntjük csupán a *Krónika* olvasóját most, amikor a lap első számát kezébe veszi. Néhány szóval mondunk csak beköszöntőt az ígéretés és programnyújtás szokásos áradata helyett. Itt vagyunk, acélos erővel, sok szép akarással és nagy igyekezettel, dolgozni akarunk lankadatlan hévvel, küzdeni akarunk mindenért, ami szép, jó és magyar.

Jelszavunk a munka és a haladás, fegyverünk az iritúdás és az újságírás minden tisztességes eszköze. Foglalkozunk mindennel, ami érdekes, főleg azzal, ami szegedi érdekű. Szeged iróinak és újságíróinak legkiválóbbjaiból áll a *Krónika* lelkes gárdája. Hogy kik ezek és mit produkálnak: ime, itt a lap. Csak annyit ígérünk, hogy a későbbi számok sem maradnak majd az első mögött. Ha a szegedi olvasóközönség oly szeretettel és megértéssel fogadja a *Krónikát*, amilyen igyekezettel és szeretettel íródik annak minden sora, úgy egészen bizonyos, hogy be is válthatjuk ezt az ígéretünket.

Nagyfalusi Jenő. Az új szegedi lap egy új szegedi költőt mutat be az olvasónak: *Nagyfalusi Jenőt*, a Dugonics Társaság Lázár György díjának nyertesét. A költő és a sorsharag megint rokonságba kerültek: Nagyfalusi Jenőnek odajutott a díjat a bíráló bizottság, de a pénzt nem adta ki az igazgató tanács, mivel alaki hiba folytán a neve nyilvánosságra került, mielőtt a jelölt levelet fölbontották volna. A költő és a verse értékén ez persze nem változtat, a fiatal Nagyfalusi Jenő ígérete és reménysége lett a szegedi és magyar irodalomnak. Ez a verse kész és egész, de a költő most készül igazán a pályára, forgatja a nagy klasszikusokat és moderneket, egész sereg műfordítása van a ládafiában francia és angol poéták verseiből. A Dugonics Társaság legújabb poeta laureatusa úgy indul, olyan komolyan és szépen, akár a fiatal Babits.

Ujra él a sajtó. Mire e sorok napvilágot látnak, az olvasó már bizonyára bejegyezte az események nagy kettős-könyvében a hírt: hogy a budapesti sajtó föltámadott. Hogy kik vezetik ezt be a nyereség és kik a veszteség számlán, és miért az egyikén és miért nem a másikon, igazán nem fontos most, hiszen a mérleg a végén ugyanis csak kedvező eredményt mutathat. A sajtó, amelyet nagy dolgok, sem égi, sem földi háborúk nem tudtak teljesen elnémitani, igazán csak egy harmadrangu kényszer következtében ijesztett ránk hirtelenül tetszhalálával. És ezzel a néhány hónapos hallgatásával mondatta el mindazt, amit életében sohasem mondhatott el. Hogy rossz és jó,

orvosság és méreg, altató és harcra hívó, hűsítő ital és mákony volt; a csatátér és vánkos, ahol hősködtünk és álmotunk és a tó, amelyben úgy néztük mindennap a magunk és az emberek ijedt és örvendező képmását, mintha tényleg azt hittük volna, hogy minden ami történik, csakugyan mi értünk történik. Budapesten vasárnap óta a déli korzóra siető hölgyek kisujját véresre szurta a hirtelenül félregörcsült gombostű és a Zuglóban kétszer megnézi zokogva a kiválasztott fát a bujdosó öngyilkosjelölt. Valahol segítségért kiáltanak, valahol énekelnek. Egy ember meg le kocogva a Halász-bástyán és a villamos végállomáson halkán felsír egy eltévedt kispesli fiú . . . S mire éj lesz és sötét lesz, észrevétlenül belopódzik az alvó városba az Élet.

Kirakatok. Impressziókról számolok be, melyeket néhány kirakat szemlélése váltott ki belőlem. Képeket hirdető és műtógató kirakatokra gondolok, ezeket ragadom ki a város tarkaságából a sok-sok kirakat közül, melyek mind, reánk a szemlélőre nézve fontosak, mert élénk vetítik a város morálját, kulturáltságát; a lakosság jellegét. Nézem az egyik kirakatot, ahol „nagybecsű“ olajfestményeket hirdetnek. Néhány üres rámát, egy-két nagyon rossz olajnyomatot és ezzel vetekedő festményt találtam. Rideg drótszegen lógtak és szégyenkeztek. Álltam és sokáig szomorkodtam egy másik kirakat előtt, hol székekbe illesztett képek éktelkenednek. A kirakat különben egy szoba berendezését mutatja. Furcsa izlésű és elrendezésű szoba, bár nem tökéletesen stílusos. Ha a konvenciókkal teljesen szakitunk és a képek a székekbe valók, az asztalt miért nem akaszthatnánk fel?

Jó uraim, önök nincsenek egészen tisztában a kirakat *a stílus, az izlés és a hozzáértés* fogalmával. Röviden: a kirakat reklám, melyet stílusosan kell feldiszipíteni, hogy izlésünket dokumentálja és esztétikánk legelemibb érzelmét, a tetszésünket kielégítse. A néző — a vevő — a bizalom biztonságával forduljon hozzánk, mert látja, hogy hozzáé tő az eladó. De azok a szörny-képek, a mik ott szobadisznek szánva röstelkednek, az előbbiekre erősen rácsófolnak. Egy rosszul festett csésze, vagy szalmakalap még nem kép, még kevésbé a művészet reprezentánsa. Nem szolgál sem gyönyörködtesre, sem izlésünk nevelésére, erre a két legrimitivebb alapkövetelésre sem, melyeket a művészettől várunk. Szeretném nagyon tudni, hogy a szemlélő, ki ott ájultozott mellettem a gyönyörűségtől, mi szépet talált azon a komizul mázolt tájképen? Talán azt csodálta, hogy ő úgy nem tud? Megnyugtatom: úgy ő is tudna!

És most kezdődik a baj: tisztelt képerkeskedő uraim! Görögdinnyét és festményt eladni, az kettő. A rossz dinnyevásárra reá jön a vevő és eldobja az élvezhetetlen portékát, a rossz festmény — mert minél rosszabb annál inkább tetszik — elbizakodottá teszi a boldog tulajdonost. Ő „szakértővé“ vált és azt a kis esztetikát, mely mindannyiunkban ösztönös, végleg kiöli belőle az eladó tudatlansága. Nem volna-e a sokat prédikált kultúra érdekébe üdvös, kissé érteni a portékához, amivel kereskedni szán-

édkozunk? Nem gondolják, hogy ezek a kirakatok csak mímelik kulturszükségeiteinket? De ha az üres rámak az eljövendő „nagybecsű” festményeket hirdetik és a már meglevők a kontraszt kedvéért lógnak bele az őszi alkonyatba, a székbe plántált kép pedig dokumentálni akarja, hogy ezekhez hasonló mázsolmányokat falra akasztani tilos: úgy üdvözljük Önöket!

G.

Leonid Andrejev meghalt. A forradalom Oroszországból rövid hír érkezett: Leonid Andrejev meghalt. A hír azt is jelenti, hogy ellenforradalmárként halt meg bolsevik merénylet következtében. Mi pedig azt mondjuk,

hogy Leonid Andrejev nem volt se forradalmár, se ellenforradalmár, több volt: a legnagyobb írók egyike, akik az orosz földön az emberről gondolkoztak és álmództak. Andrejev úgy látta az emberi lélek mélységeit és úgy ábrázolta, ahogy csak a legkülönbek. Tragikus tekintete volt. A nyomor és a bűn, a belegség és az örület örvényeit kavarta, a háború és halál kísértetlátó költője volt. A Freud-féle lélekelemzés fog behatolni emberábrázoló művésze titkaiba és csodáiba. Neve Dosztojevszkijé és Gogolé mellé kerül az irodalom történetében. Az orosz lélek, az emberi lélek nagy mágusainak neve mellé.

Szubjektív cikk az Országház-térről.

— A Krónika budapesti munkatársától. —

Vörös Ujság 1919. július 11.

S. Horváth József vörös katonát, a volt 29., most vörös gyalogezred katonáját rablás és gyilkosság büntette miatt ma délután félnyolckor az Országház-téren agyonlövik.

Országház-tér. Tömeg. Négyszög. Fekete házablakok. Vigasztalan emberek. Vagy tízezer ember. Én nem akartam idejönni és el is határoztam, hogy nem jövök ide. Most mégis itt állok emberáradat közepén és lesem a másik embert. Hogy azt idehozzák. Hogy azt megöljék. Hivatalosan. Pedig én nem akarom végignézni egy soha újra nem építhető organizmus elpusztítását.

Ott állottam az Országház-tér közepén, embergyűrű egyik szeme. Erre gondoltam és figyeltem magam. Mielőtt ide eljöttem, már tartottak kivégzést az Országház-téren. Esetről-esetre mélységesen megvettem a látvány élvezőit, most meg itt állok jó magam is. Félhatkor este még megígértem nekem kedveseknek, hogy nem jövök kivégzést nézni, most meg itt vagyok mégis, bár többször ráeszméltem, hogy nem méltó ez teljedettebb emberhez. Mégis. Bent állok a tér közepén, letaposott virágágyon, annak kellő tisztázása nélkül, miért jöttem ide és mivel indokolom ezt magamnak körülményes és alkus megnyugtatás, hogy nem tudok számot adni erről az alacsonyagságról; hát így jöttem, hogy figyeljem magam és magammal az embereket. Valóban itt mozognak és beszélnek, egy téma körül várnak mintegy tízezeren, asszonyok, lányok, férfiak, gye-

rekek, minden külső nyilvánulásuk erre észlelődik. Mellettem: öreg portás, kispolgár asszony rossz kalapban, gallértalan két legény, három utcakölyök, jobb ember ezüstláncsal, cvikkeres kokott, katona. Kővér kispolgár asszony: megmondottam az uramnak, legyen itt hétkor. Mondtam kivégzés lesz, most biztos elkerültük egymást. Öreg portás: várj öcsém, majd rádtámaszkodok. Első gallértalan: támaszkoggyon csak magára bácsi. Én is fizettem annyit, mint maga. Elöttem fölnyomul a kordon. Kiméretlenül négyszöges; a kivégzési szakasz katonái. Hátra, hátra. Ne lükdössenek, inkább hoznák már. Én; én nem maradok itt, nem nézem végig az ölést. Az orosz lánok köztalapatához kékruhás ember áll, csöbrök nála, meg három fajta kefe-söprű. Ez tisztítja le a szétmocskolt vért. Kérdés a tömegből, amelyért nekem kell szégyelnem magam, én is tagja vagyok ennek az emberkomplexumnak, ami itt áll.

— Mire vár bácsi?

— Majd csak akad valami.

— Döghus, mi?

— A' hát.

El kell jönnöm innen, nem hallgatom ezt. Át a tömegfoszlányokon. Ne tolakodjon. Álljon nyugodtan a helyén. Gyerekek. Tíz-tizenkettő együtt a fűvön. Így esett el a multkori. Aki tegnapelőtt volt. Elvágódnak pózokban mutatva. Puff. Hullakocsi. Emberek a kocsisokkal. Hova viszik? Elássák valahol ezt is.

Most végleg el kell határoznom, hogy elmegyek. De még várni kell és nézni tovább. E szí-

terséget, de alig indult el a pályáján, újból férjhez ment. *Benkő István* huszárhadnagynak lett a felesége.

A proletárdiktatura idején Benkőék megismerkedtek egy *Szünder Sándorné* nevű asszonnyal, aki a vidékről élelmiszereket csempészett Budapestre. Ez a Szünderné segítette Fabinyi Katót és a férjét élelemmel. Julius 15-én a huszárhadnagy azt ajánlotta a csempésznőnek, hogy autón menjen le vele és néhány barátjával élelmiszerekért a Dunántulra. El is mentek együtt. Messzire autóztak, Baranyamegyéig kalandoztak el.

Néhány nap múlva Szünderné egyedül érkezett vissza Pestre. Nyomban fölkereste Fabinyi Katót, akinek elbeszélte, hogy a férjét és barátait *elfogták a szerbek* és Szemendriába internálták. A dunántuli uttal kapcsolatosan valóságos rémregényt mondott el a színésznőnek. *Azt állította, hogy Benkő az uton kifosztott egy holttestet, egy ismeretlen embert agyonlőtt, az autóról rálőtt a szerb katonákra is, végül aztán elfogták az egész társaságot. A szerbektől sikerült megszökniük, egy vonat tetején menekültek. De ismét elfogták és Eszékre vitték őket, ahonnan egyedül csak ő, Szünderné szökhetett meg, a többieket Szemendriába szállították a szerbek. Végül azt mondta Benkőnének, hogy negyvenezer korona kelt férje kiszabadítására.*

A huszárhadnagy felesége átadott az asszonynak negyvenezer koronát és szerzett autót és igazolványokat, hogy Szegedre jöhessenek. Szünderné ugyanis azt mondta, hogy ha Szegedig eljutnak, akkor rendben van a dolog. Az autóval akadálytalanul megérkeztek. Egy olasz összekötőtiszt, egy budapesti gyárigazgató fia volt a kíséretükben, aki készséggel ajánlotta fel szolgálatait Fabinyi Katónak.

Megérkezés után a Hágiban vacsoráztak. A színésznő vörös keresztet kosztyumot öltött, hogy könnyebben sikerüljön a terve, Szünderné komornájaként szerepelt. A vendéglőben egy tiszti társaságnak gyanusnak tűnt föl a vörös keresztet hölgy és kísérete. Végül is egy járőrrel bekísértették mind a háromukat a rendőrségre.

A rendőrségen a „komorna“ leleplezte inkognitóját és elmondta a dunántuli históriát. Az ügyeletes rendőrtiszt erre *ugy a színésznőt, mint Szünderné*t letartóztatta, akinél megtalálták azt a

bizonyos negyvenezer koronát is. A pénzt elvették és letétbe helyezték. Az összekötőtisztet a katona-ság tartóztatta le.

A fiatal tisztnek van Szegeden egy ismerőse, akinek utján mindent elkövetett, hogy szabadonbocsássák. El is engedték, de később egy éjszaka megint elvették a lakásáról. Harmadnap ismét kiengedték a katonai fogházból s most már sürgősen visszautazott Budapestre. Fabinyi Katót is szabadonbocsátotta a rendőrség, Szünderné azonban letartóztatásban maradt. Az első napokban a színésznő egy lépést sem tehetett anélkül, hogy detektív ne kísérete volna, sőt éjszaka a szobájában is fittkosrendőr őrizte.

Elfogyott a pénze, a rendőrségtől kérte a letétbe helyezett negyvenezer koronát. Kapott is a pénzből ötezer koronát. Néhány nap múlva újabb ötezer koronát vett föl. Később bejelentette a rendőrségen, hogy a férje után utazik, nagyobb összegre van szüksége. Kapott tízezer koronát. El is indult, még pedig autóval. És egy hét múlva visszatért a férjével. Most már kiutalták részese a többi huszezer koronát is.

A rendőrségen kihallgatták Szünderné, szembesítették Benkővel. Az asszony *visszavonta a vallomását*, most már nem fosztott ki hullákat a huszárhadnagy. Megállapították, hogy *Szünderné régebben szobaasszony volt Zomborban* és már akkor is csempészett, de eleven husokat.

Nem tettek följelentést ellene, szabadonbocsátották őt is. De vissza már nem utazott együtt Fabinyi Katóval.

i. gy.

Kiadótulajdonos:

KRÓNIKA LAPVÁLLALAT.

JUHÁSZ GYULA
ÚJ KÖNYVE

EZ AZ ÉN VÉREM

amely a költő hetvennél több új versét tartalmazza.

MINDEN KÖNYVÁRUS-
NÁL KAPHATÓ.

ÁRA 6 KORONA.

Cipőfogyasztók figyelmébe!

Cipők minden fazonban, kiváló minőségben, nagy választékban, jutányos árban kaphatók **CSIPEI ANDOR** cipésznél Gizella-tér 4.

Garai Tibor

művész-**iparművész**,
Deák Ferenc-utca 28. Telef. 11-12.

Egyleti és sportjelvények. —
Rajzok díjmentesen.

Gummi bélyegzők 24 órán belül
készülnek.

Szövetek, zefírek parketek,
harisnyak és pamutfélék
nagy választékban, olcsón kaphatók

Barbul János

dívatáruházaiban, Feketesas-utca 16.

Tóth Testvérek

Elsőrendű cipészete, Püspök-
tér és Mérey-utca sarkán.
Hibás lábakra nagy gond fordítanak.
Kérjük kirakatunk megtekintését.

SZEMERE A.

paprika, termények és gyarmat-
áruk kivitele és behozatala.
SZEGED, Kigyó- és Feketesas-utca
sarkán Telefon: 10-90.

Megnyílt a

„Gambrius-Büffe“

Keleti-palota. Telefon: 836.

Minden időben nagy választékban
hideg tiszorai, uzsonnák és vacsorák,
fölvágottak, szendvichek, szárnyasok,
gyümölcsök, színház előtti és utáni
vacsoák. (Gambrius-menük 12 K).
Állandóan jégbehűtött italok. Szolid,
tisza és figyelmes kiszolgálás...

Müller és Társa

bank- és váltóüzlet

Szeged, Dugonics-tér 11. szám.
(Müller-ház.) Telefon: 10-20.

Előlegek nyújtása forgalomképes
árukra, alkalmi ügyletek financo-
zása, betétek elfogadása folyószá-
mlára megfelelő kamatozással, fölmon-
dasnélküli, azonnali visszafizetéssel.
Külföldi pénzek vétele és eladása.
Mindennemű bankszerű ügyletek.

Korzó-Mozi R.-J.

Igazgató: Vass Sándor.
Telefon: Igazgatóság 455. Pénztár 11-85.

Október 6., 7. és 8-án,
Hétfő, kedd és szerda

Henny Portennal

a főszerepben

Csuda jó a szerelem.

Vigjáték 4 felvonásban.

Október 9., 10., 11. és 12-én,
Csütörtök, péntek, szombat és vas.

A párisi filmek legnagyobbikának
I. szakasza

Cinabár...

Küzdelem a bányáért.

I. és II. része 4 felvonásban.

Előadások hétköznapokon 5, 7 és 9
vasár. és ünnepnap 1/24, 5, 7 és 9 óra.

Lusztig Imre
kötött és szövött áru
különlegességek.

Jóminőségű zseb- és karórák
ingaórák, finom precíziós órák és ék-
szerek, kaphatók **BRAUSWETTER**
JÁNOSNÁL Iskola-utca 23. — Tört
aranyat beváltak. Jobb minőségű
órák javítását elvállalom.

Utazási igazolványba
való fényképek fél óra alatt készülnek
Simonyi fényképésznél
Korzó-kávéház mellett. Somogyi-u. 24

Elismerten legjobb hatású az
ERDEI IBOLYA KRÉM —
ERDEI IBOLYA SZAPPAN
ERDEI IBOLYA PUDER —
Kapható a **MEGVÁLTÓ**
gyógyszertárban Hid-utca.

Babos Árpád
speci lista órasmester
óra-, ékszeraktár és javító műhely
Oroszlán-utca 21
Óreg és törött aranyat vesz a legmagasabb áron.

Férfi-, női divatárúk
és mindennemű bőr-
árúk nagyraktára

Nemzeti Áruház Szeged
Kárász- és Kölcsei-utca sarkán,
Kézművesbank épületében.

SZALAY-féle költsönkönyvtár
Kigyó-utca 1.

Az összes világirodalmi, modern és
tudományos, régi és új művek könyv-
tára. Előfizet s havonta 10 korona.

PARAL-BÜFFÉ
SZÉCHÉNYI-TÉR 5. SZ.

Ékszerkészítő és órajavitó

műhelyt rendeztem be **Széchenyi-tér 9.** Korzó Mozi házában

A legmodernebb s a mai kornak megfelelő mester
munkák készülnek Szegeden legtöbb szakmunkást
foglalkoztató, kiválóan berendezett, figyelmet
érdemlő, nagy műhelyemben. Tervrajz szerint
elvállalok minden új ékszermunkát s régi ékszerek
átalakítását. Karikagyűrűk legolcsóbban készülnek,
műhelyemben előállítva.

Deutsch Imre

Tört aranyat, zálogjegyet legmagasabb áron veszek.

Belvárosi illatszertár.
Kiss D. palota, József utca szemből

Valódi Cotty, D'orsay Houbigant,
Arys, Gueldy és Roger—Gallet-léle
parfümök kímérve és eredeti üve-
gekben. Houbigant-féle **pouderek**
minden színben és illatban. Roger—
Gallet-féle **fogkrémek** és **sappanok**
az összes francia körömápoló
szerek. **Borotv** és **manicűr-kész-
letek** izléses kivitelben. **Hajvíz,**
Menthol szájvíz, eredeti kölni
vizek, mindezekből dus választék.

Női kalapokban
választék, bársony voullor, alakítások
legújabb formában készülnek. Szőr-
mében mindennemű alakítást vállalom
RODE IMRÉNÉ
Horváth Mihály-utca 7.

A Szegedi Cipőgyár Szövetkezet
belvárosi üzletében (Rudolf-tér 6., tel. 12-17.)
férfi-, női- és gyermekcipők
kaphatók. **Mértékszerinti ren-
delések** a gyár Római-körút 21. alatti
(tel. 255.) üzemirodájában felvételnek
Jutányos, szolid és gyors kiszolgálás.

Selymek, szövetek,
zefirek, vásznak
és női divatcikkek

legolcsóbb bevásárlási forrása

Ketting János
divatáruhaza, Kigyó-utca 2.